

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 70-84

Fatma YAŞAR EKİCİ¹

ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE İLİŞKİN ÇOK BOYUTLU BİR DEĞERLENDİRME

Özet

Çizgi film, belli bir iletiyi simgesel olarak anlatan canlandırma sanatıdır. Çizgi filmlerin en büyük izleyici kitlesi çocuklardır. Çocuklar izledikleri çizgi filmlerdeki karakterlerden, olaylardan ve konulardan etkilenirler. Her yönüyle çocuklara uygun nitelikte hazırlanmış çizgi filmler çocukları olumlu yönde etkilediği gibi çocuklara uygun olup olmadığı düşünülmezsizin ve sadece ticari kaygılarla hazırlanmış çizgi filmler de çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu araştırma, çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerini gelişimsel bağlamda, şiddet ve saldırganlık, tüketim alışkanlıkları ve kültür aktarımı bağlamında değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için konuyla ilgili kaynaklara ve verilere ulaşılarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma ile ilgili kitap, tez, makale ve raporlar incelenmiş, elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler çerçevesinde önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çizgi Film, Çocuk, Şiddet, Tüketim Alışkanlığı, Kültür Aktarımı

ASSESSMENT OF THE EFFECTS OF CARTOONS ON CHILDREN IN THE CONTEXT OF CHILD DEVELOPMENT, VIOLENCE AND AGGRESSION, CONSUMPTION HABITS AND CULTURAL TRANSFER

Abstract

Cartoon is an animation art that explain message with sembols. The largest audience of cartoons is children. They are affected from the characters, events and issues of cartoons. Cartoons affect children positively if they were prepared by considering that they are suitable for child development. But, they affect children negatively if they were prepared only with commercial concerns. The aim of this

¹Yrd.Doç.Dr.,İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği.,fatmayasarekici@hotmail.com

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

study is assessing effects of cartoons on children in the context of child development, violence and aggression, consumption habits and cultural transfer. Document review method that is one of the qualitative research methods was used at the research. Field survey was carried out by searching relevant resources and data. Books, thesis, and reports related with the research were surveyed and the data obtained were integrated sistematically. At the end of study some reccomendations are given at the framework of study results.

Keywords: Cartoon, Child, Violence, Consumption Habit, Cultural Transfer

GİRİŞ

Canlandırma, animasyon da denilen çizgi film, uzun metrajlı filmlerden, dizi filmlere, reklamlardan web sayfalarına, kitaplardan her türlü günlük nesneye kadar karşımıza çıkan ve yarattığı karakterleri küçük büyük hemen herkesin ilgiyle takip ettiği bir sanattır. Türkçede “hayat vermek” anlamına gelen Latince “animare” kelimesi Fransızca ve İngilizcede “animation” ve bu kelimenin etkisiyle de dilimizde “animasyon” olarak kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun kabul ettiği terim ise “canlandırma”dır. Sinema terimi olarak kabul görmüş bu iki kelime dışında halk arasında yaygın olarak kullanılan kavram ise “çizgi film” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı kullanımlarda ise televizyonda yayınlanan çizgi diziler çizgi film, sinemada gösterilen filmler ise animasyon veya canlandırma olarak adlandırılmaktadır (Ergen-Kılıcı, 2009:39).

Çizgi filmin bir iletisi vardır ve bu iletiyi genellikle simgesel anlatımla verir. Bu da açıkça göstermektedir ki çizgi film de bir iletişim aracıdır ve toplumsal bir işleve sahiptir (Güler, 1989:175). Sinemanın anlatım olanaklarını da kullanabilen çizgi film, karikatür ve çizgi roman gibi, kolaylıkla çoğaltılabilir ve dolayısıyla geniş kitlelere ulaşabilir. Çizgi film ve dış dünya arasında benzerlik bulunabilse de çizgi film yeni bir yaratıdır ve kendine özgü kurallar uyarınca kurulan, insan elinden çıkma bir yapıttır. Gerçeğin kendisi değil, bir yanılsamasıdır. Kullandığı çizim ortamı gereği en olmayacak düşleri gerçekmiş gibi gösterme gücüne sahiptir (Altaç, 1994:22).

Çizgi filmler insanları sunulan konuların içeriğinin yanı sıra bu konuların sunulmuş biçimi yoluyla da etkilemektedir. Bu sebeple, çizgi filmin yapısını oluşturan öğeler arasında öykü önemli bir yer tutar. Çizgi filmlerin yapısı iki dramatik temele dayanmaktadır. İlki, bozulan bir şeyi, bir yanlış onarmayı, araştırma ve geziyi; ikincisi ise, simgesel ve soyut amaçlar (birliktelik, var olmak) ve toplumsal bir durumla ilgili amaçları (yaşam, toplumsal düzen, korunmak) içerir. Kısa sarımlı yayınlanan birinci tür çizgi filmlerin amacı sırf eğlencedir. İkinci sınıflandırmaya giren çizgi filmlerde eylem daima ortaklaşa yapılı, gereksinimler bireye değil gruba aittir (Güler, 1989:172)

Çizgi film karakterlerinin belli bir kategori içinde canlandırıldığını ifade eden Rigel (1993), bu kategorileri şöyle ifade eder: Birinci kategoride, en çok kanallı televizyon veya en yeni bilgisayar oyunlarının tutkunu çocukların teknolojiyi daha hızlı tüketmesini sağlamak amacıyla, teknolojinin çocuk üzerindeki büyüsel etkisini, gücünü ve önemini pekiştiren bilim-kurgu içerikli çizgi filmler yer alır. İkinci kategoride Heidi, Şeker Kız Candy, Şila gibi duygusal içerikli çizgi filmler yer alırken, üçüncü kategoride çocukları hayata hazırlayıcı değerler de içeren spor mesajlı çizgi filmler bulunmaktadır. Bu üç kategorinin yanında bir de doğrudan

eğitim amaçlı olan ve örneğin, enerji üretiminde doğal güçlerden yararlanılmasını anlatan, “çizgi bilim” denilen çizgi filmler vardır. Bu tür çizgi filmler eğitimi karatahta önünden renkli televizyon ortamına alarak, daha çekici, akılda kalıcı hale getirir.

Çizgi film karakterlerini veya çizgi filmdeki kişileri, hayvanlar, insanlar ve düşsel kişiler olmak üzere üç grupta toplayan Güler (1989) ise, çizgi filmlerin hayvansal karakterlerle dolu olmasının rastlantı olmadığını, hayvansal özelliklerin karakterlere bir masumiyet kazandırmanın yanı sıra doğadaki karmaşık toplumsal ilişkileri tümüyle kaplayıp belirlediğini söyler. Başka bir ifadeyle, çizgi filmde hayvanlar aracılığıyla çocuğun iç dünyasını yansıtm olanağından yararlanır. Bu bağlamda, çizgi filmlerde hayvan karakterlerinin kullanımı “oyunun başkahramanı” ve “insanlara yardım eden” olarak iki şekilde gerçekleşmektedir: Birinci şekildeki kullanımda, hayvanlar ya doğanın bir parçası olarak ya da olayların odak noktası olarak geçerler. Hayvanlar doğanın bir parçası olarak alındığında, kendi özelliklerini de yansıtmaktadırlar. Tek farkları konuşabilme özelliklerinin olmasıdır. Fakat çizgi filmde odak noktası olduklarında insanın bir simgesi haline gelmektedirler. Başka deyişle, insanı oynayan simgedir. Kişiliğinde hem çocuk, hem de yetişkin özelliklerinin en iyi şekilde bir araya gelmesi açısından Miki Fare örnek olarak gösterilebilir. Hayvan karakterlerinin ikinci kullanım şekli insanlara yardım etmesidir. Bu durumda da öyküde anlatıldığı gibi her zaman haksızlığa uğrayan, doğru ve iyi olandan yanadır. Çizgi filmde insan karakterleri az sayıdadır. Çizgi filmde kullanılan çocuk figürleri ve insan şekilleri, gerçekten yetişkinin bir öz simgesidir.

Televizyon ve Televizyonda Yayınlanan Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Gelişimsel Bağlamda Değerlendirilmesi

Çocuklar çizgi film izlemek için en çok televizyonu kullanırlar. Mutlu'ya göre, televizyon “anlam kurma” sürecidir. İzleyici ile televizyon arasında zihinsel bir ilişki vardır. Televizyondan yayılan her türlü mesaj, bireyler üzerinde mutlaka olumlu ya da olumsuz bir şeyler ifade eder. Televizyon, toplumdaki bireylerin günlük yaşamlarında öğrendiklerini geliştiren, bu deneyimlerin içeriğinde önemli değişikliklere yol açan, dünyayı gözümüzün önüne getiren bir özelliğe sahiptir. Böyle bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle, çocuk açısından da bir anlam yarattığı, yani öğrenilen bilgilerin çocuklarda da bir takım değişme ve gelişmelere yol açtığı düşünülebilmektedir (Mutlu, 1991: 14).

Yalçın ve diğerlerine (2002) göre, okul öncesi çocuklarının % 65,2'si, ilköğretime devam eden çocukların % 57,7'si günde en az iki saatini televizyon karşısında geçirmektedir. Avustralya'da yapılan araştırmanın sonuçları, 3-5 yaş çocuklarının hem hafta içi hem de hafta sonu günde ortalama bir saat televizyon programı izlediklerini ortaya koymaktadır (Skouteris ve MacHardy, 2009). Zhao ve Xiamoming (2004) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar, beş yaş çocuklarının hafta sonunda televizyon izleme sürelerinin, okula gittikleri hafta içi günlere göre oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Cheng ve diğerleri (2004) tarafından yapılan araştırmada da anneler, çocuklarının televizyon izlemeye günde ortalama iki saatten fazla zaman ayırdığını belirtmektedir. Öztürk ve Karayağız (2007)'in 3-6 yaş çocuğa sahip aileler ile yaptığı araştırmadan elde edilen bulgular, çocukların % 47,8'inin iki saat ve daha fazla televizyon izlediğini göstermektedir. Erdoğan ve Baran (2008) ve Kalan (2010) tarafından yapılan araştırmaların bulguları da, altı yaş grubu çocukların günde ortalama 2-4 saat arası televizyon seyrettikleri ve bunların çoğunlukla çizgi film olduğu yönündedir.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Türkiye’de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bünyesinde yer alan Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, belli konularda kamuoyu araştırmaları yapmakta ve araştırma sonuçlarını yayıncılarla ve toplumla paylaşmaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, çocukları televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden korumaya yönelik düzenleme ve çalışmalara temel oluşturması için ilköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını bir kamuoyu araştırmasıyla tespit etme ihtiyacı duymuştur. Bu çerçevede 2006 yılında ‘İlköğretim Çağındaki Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması’ gerçekleştirilmiştir. Araştırma, örneklemini Türkiye genelini temsil eden ilk bilimsel araştırma özelliğini taşımaktadır. Araştırmaya Türkiye genelini temsilen 17 ilde 7-14 yaşları arasında ve ilköğretim okullarına devam eden toplam 1719 kız ve erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ilköğretim çağındaki öğrencilerin boş zaman etkinliklerinin dağılımına bakıldığında “kitap okumak” % 64,9 ile birinci sırayı, “televizyon seyretmek” % 64,6 ile ikinci sırayı almıştır. Bu iki etkinliği % 37,9 ile “arkadaşlarımla oynamak/vakit geçirmek” takip etmektedir. Öğrenciler TV seyretmemiş olmamaları durumunda ilgilenecekleri boş zaman etkinliklerini ise yine % 63,3 ile kitap okumak, % 41,1 ile ders çalışmak, % 39,7 ile oyun oynamak şeklinde sıralamışlardır. Hafta içi televizyon izleme sürelerine bakıldığında katılımcıların % 27,4’ünün 2 saat, % 19,5’inin 1 saat, % 19,1’inin 3 saat televizyon izlediğini görülmektedir. Bununla birlikte hafta sonu televizyon izleme süreleri değerlendirildiğinde bu durum farklılık arz etmektedir. Buna göre katılımcı öğrencilerin % 28,4’ü 5 saat ve üstü, % 20,8’i 2 saat ve % 18,1’i ise 3 saat televizyon izlediğini beyan etmektedir. Yani bir anlamda katılımcıların hafta sonu televizyon izleme süresi hafta içi televizyon izleme süresinin ortalama 2,5 - 3 katıdır. İlköğretim çağındaki öğrencilerin televizyon izleme sebeplerine bakıldığında % 66’lık bir kesimin “televizyon izlemeyi sevdiğim için”, % 21,4’lük bir kısmının “hayal dünyamı geliştirdiği için” ve % 21,2’lik bölümünün ise “yapacak başka bir şeyim olmadığı için” nedenlerini sıraladığı görülmektedir. İlköğretim çağındaki öğrenciler arasında en çok izlenen program türleri şöyle sıralanmıştır: Çizgi film (% 72,1), yerli diziler (% 70,1), yarışma programları (49,3), filmler (% 45,8) ve çocuk programları (% 44,6). İlköğretim çağındaki öğrenciler arasında en çok sevilen çizgi filmler Tom ve Jerry (% 22,3), Buggs Bunny (% 17,9), Şirinler (% 9,9) ve Spider Man-Örümcek Adam (% 3,4)’dir. Söz konusu çizgi filmlerin sevilme nedenleri genel olarak komik ve eğlenceli olmaları ile kahramanlarına duyulan hayranlığa bağlanmaktadır. Araştırmanın çarpıcı sonuçlarından birisi de televizyon izleme alışkanlığının olası etkilerine ilişkin yapılan değerlendirmelerde ortaya çıkmıştır. Buna göre ilköğretim çağındaki öğrenciler TV izleme alışkanlığının genel olarak kendilerini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmektedir. İlköğretim çağındaki öğrencilerin büyük bir kısmı “Televizyon izlediğim için yeterince ders çalışmıyorum”, “Televizyon izlediğim için geç uyuyorum”, “Televizyon izlediğim için yeterince kitap okuyamıyorum”, “Televizyon izlediğimde çevreme olan ilgim azalıyor”, “Televizyonda gördüğüm vurdulu-kırdılı şeyleri yapmak istiyorum” ve “Annem-babamla daha az vakit geçiriyorum” gibi ifadelerle katılmadıklarını ve bu ifadelerin kendileri için geçerli olmadığını ifade etmişlerdir. (http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/arastirmalar/ilkogretim_cagindaki_cocukların_tv_alışkanlıklari.pdf 13.11.2015)

Televizyon, özellikle taklit yoluyla öğrenen çocuk için, etkili bir öğretmen rolünü oynar. Çocuklar televizyonda görerek ve işiterek, nesne ve olayları hareketli olarak tanırırlar. Bu yüzden televizyon programlarındaki kahramanlarla kendilerini özdeşirirler. Özellikle kahramanların belli niteliklerle donatılıp dünyayı kurtarma misyonu eda etmesi için gerçek hayatta hiç

karşılaşamayacak, acayip varlıklarla savaşması ya da bunları kendine yardımcı yapması çocukları etkilemektedir. Çocukların televizyon mesajlarına açık olmalarının getirdiği önemli bir sorun da, gördüklerini “gerçeklik” olarak algılamaları, gerçek yaşamda karşılığını aramaya çalışmaları ve ekranda gördüklerinin kurgu olduğunun ayrımını yapamamalarıdır (Akyüz, 2013: 117-118). Gözleri önünde olup bitenin bir hayal veya görüntü değil televizyon kutusu içine girmiş gerçek insanlar olduğuna inanırlar. Gördüklerine öykünür, Süpermen gibi uçmaya çalışır, kavga sahnelerini arkadaşları üzerinde denemeye kalkışırlar (Can, 1996:99).

Televizyon en önemli ifade aracı olan dil üzerinde de oldukça olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Bu etki iki biçimde gerçekleşmektedir: Birincisi, televizyonda kullanılan sözcük sayısının azlığı nedeni ile çocukların kelime dağarcığının kısırlaşması; ikincisi ise çocuklarda ana dilin yozlaşmasına yol açmasıdır. Bu iki etki yabancı kaynaklı programların yanı sıra yerli programlarda sıkça rastlanılan Türkçenin yanlış, kötü, yabancı özentili ve kısır bir şekilde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. TV karşısında uzun süre (günde 1-2 saatin üzerinde) kalan 0-3 yaşlar arasındaki çocuklar, aileleri ile özellikle de bakımlarını üstlenen kişi ile iletişim kuramamaktadır. Bunun sonucunda da, anlamlı heceleme, ses çıkarma, konuşma, cümle kurabilme gibi dil becerilerinde yetersizlikler görülmektedir. (Haktanır, 2009: 287).

Araştırmacılara göre televizyon çocukların fiziksel gelişimlerini etkiler, düşünme, konuşma becerileri, okuma alışkanlıkları, kimlik duygusu ve davranışları ile hayal güçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Konuşmasını bilmeden televizyona bakan çocuk, okumayı öğrenmek için fazla çaba göstermemekte, zihinsel imgeleme yaratıcılığını azaltmaktadır. Dikkatin sürekliliği üzerinde bozucu etkisi olduğu belirlenen televizyon, çocukların gelişmekte olan dikkatini yoğunlaştırma sürelerini ve beyinsel işlevlerini tembelleğe alıştırmaktadır. Televizyonun çocukların üzerinde düşünme, konuşma becerileri, kimlik gelişimleri okuma alışkanlıkları, hayal gücü gelişimi ve hatta fiziksel gelişimleri üzerindeki olumlu bazen olumsuz olan etkileri bilinmekle birlikte; ailelere bu alanlarda önemli görevler düşmektedir. Burada önemli olan çocuğa hiç televizyon seyrettirmemek değil, televizyon üzerinde bir kontrol mekanizması kazanarak, televizyonu çocuğun gelişimine olumlu katkılar getirecek şekilde kullanabilmektedir. Ailelerin çocukların izledikleri programların içeriklerini ve sürelerini kontrol edebilmeleri önemlidir (İstanbul Üniversitesi, 1.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali Konferansı, 2004). Dört yaşındaki çocuklar çizgi film kahramanlarının gerçek olmadığını kavrayamadıkları gibi onlarla özdeşleşebilmeleri de kolaydır. Yedi yaşında ise kahramanlarının hayal ürünü olduklarını da bilirler. Ancak, bu yaştaki çocuklar, çizgi filmin hayalin sürdürülmüş iskeleti olduğunu bilmezler. Bu ise çizgi filmlerin çocuk zihnini hayale kapatan etkisi olarak açıklanabilir (Hacıbektaşoğlu, 2014.44)

Ayrıca çocuğun aşırı bir biçimde televizyon izlemesi, onu okumaktan, sinema ve tiyatroya gitmekten, hatta oyun oynamaktan bile alıkoymaktadır. Bu durumda, çocuğun sosyal ilişkileri zayıflamakta ve çocuk içe kapalı bir hale gelmektedir (Çaplı,1996: 78). Televizyon ve çizgi filmler izlenirken programların sık sık reklamlarla kesilmesi, dikkatin sürekliliğinin yitirilmesine yol açmakta, yoğunlaşma kapasitelerinin bozulmasına neden olmaktadır. Bunların dışında televizyon, çocukta yazınsal anlatımdan hareketle öykü inşası için zorunlu olan kapasiteyi, zihinsel imgelerin inşası kapasitesini azaltmaktadır (Revue,1998;37). Günümüzde yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelen ve izlenmesi engellenmek istendiğinde dahi bunun mümkün olmadığı, televizyonda çocukların neleri görmeleri gerekirken, neleri gördükleri Levin ve Paige (1994), tarafından aşağıdaki şekliyle sunulmaktadır:

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

KONULAR	Çocuklar TV' de ne görüyorlar?	Çocuklar TV'de neyi görmeliler ?
Güven ve güvenlik duygusu oluşturmak	Dünya tehlikeli, düşmanlar her yerde; güvende hissetmek için silahlara ihtiyaç olduğunu görüyorlar.	İnsanlara güvenilen ve onların birbirlerine yardım ettiği, güvenlik ve tahmin edilebilirliğin başarılabilirdiği ve korkuların üstesinden gelinebildiği bir dünyayı görmelidirler.
Bağlantılı özerklik duygusu geliştirmek	Özerklik savaşı ve silahlarla özdeşleştirilmektedir. Bağlantılılık zayıflık, acizlik ve fedakârlıkla özdeşleştirilmektedir.	Anlamli ilişkilere sahip bağımsız ve birbirine yardım eden özerk insanlardan oluşan geniş bir insan çeşitliliği görmelidirler.
Yetkilendirme ve yeterlilik duygusu oluşturmak.	Fiziksel güç ve şiddetin, güç ve yeterliğe eşit olduğunu, kötü adamların her zaman geri döndüğünü görmekte fakat sahip oldukları etkinin yollarını görememektedirler.	Şiddet olmaksızın kendi dünyalarında pozitif etkiye sahip olan insanlara dair bir çok örnek görmelidirler.
Cinsiyet kimliğini oluşturmak.	Aşırı sert cinsiyet ayrımı görüyorlar. Erkeklerin güçlü olduğunu ve şiddet ile dünyayı koruduklarını; kızların aciz, mağdur ve dünya olaylarına karşı ilgisiz olduğunu görüyorlar.	Davranışları, ilgileri, becerileri açısından geniş, kompleks bir çeşitliliğe sahip karakterler görmelidirler. Her iki cinsiyete de özgü davranışlara sahip kişiler görmelidirler.
İnsanlar arasındaki çeşitliliğin memnuniyetini geliştirmek.	İrksal ve etnik kalıp yargılar, kişisizleşmiş düşmanlar ile çeşitliliğin tehlikeli olduğunu görmekteyiz. Farklı olanlara şiddet uygulamanın haklı olabileceğini görmekteyiz.	Birbirlerine saygılı davranan, farklı becerileri, ihtiyaçları ve yetenekleri olan, problemlerin şiddetsiz bir şekilde üstesinden gelebilen ve diğer insanların yaşamlarını zenginleştiren farklı insanları tanıyabilmelidirler.
Sosyal sorumluluk ve ahlakın temelini kurmak	Tümüyle iyi ya da kötü olan tek boyutlu karakterleri, şiddetin kişiler arası problemler için çözüm olduğunu görmekteyiz. Tek kabul edilebilir sonucun kazanma olduğunu, kötü adamların zarar görmeyi hak ettiğini görmekteyiz.	Başkalarına karşı sorumlu ve ahlaklı davranan, kibarlık ve saygı gösteren, ahlaki problemlerin üstesinden gelebilen, diğerlerinin bakış açısından bakabilen kompleks karakterler görmelidirler.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Şiddet ve Saldırganlık Bağlamında Değerlendirilmesi

Birçok insanın çocukları oyalamak için kullandığı çizgi filmler görüldüğü kadar masum mu yoksa çocuklara şiddeti de öğreten bir okul mu? Bu ve benzeri sorulara verebilecek kesin bir yanıt hala bulunamamakla birlikte kitle iletişim araçlarının saldırgan davranışın gelişimine katkı sağladığı görüşü, konuya dair yapılan araştırma ve meta-analiz sonuçları tarafından desteklenmektedir (Browne ve Hamilton-Giachritsis, 2005).

Yaşamın ilk yıllarında maruz kalınan bazı olayların etkisi yaşam boyu devam etmektedir. Özellikle çocukluk dönemindeki etkiler ileriki dönemlerde gösterilen davranışların nedeni olarak araştırma konusu haline gelmektedir. Şiddet ve korku içeren televizyon programları çocukların gelişimleri için uygun değildir, çünkü onlar çocukların güvenlik duygularını zayıflatmaktadır. Çocuklara başkalarına güvenmemeyi ve tehlikeli olduklarını düşünmeyi öğretmektedirler (Levin ve Paige, 1994: 39).

Okul öncesi çocukların şiddetle tanışmasında, onların şiddete hazır hale gelmesinde çizgi filmlerin payı çok büyüktür. Okul çağı, çocukların şiddet eğilimindeki ve saldırgan davranışlarındaki etkisi açısından çok daha önemli bir dönemdir. Bu dönemde, çocukların dikkatleri artarak gelişir; kavrama yetenekleri ile hikâyelerdeki devamlılıkları izlerler; üstü kapalı olarak anlatılan olaylardan sonuçlar çıkarırlar ve karakterlerin eylemlerini ya da hareketlerini onaylar ve taklit ederler. Bu dönemde çocuklardaki şiddet eğilimi, şiddet içerikli programları izleyip izlemediklerine göre değişir. Özellikle bu tür programları izleyen, oradaki şiddetin gerçek dünyayı yansıttığına inanan ve bunlardan kendine şiddet eğilimli bir kahraman seçen çocuklarda, saldırgan davranışlarda artma görülmektedir (Dağ ve diğerleri, 2005: 14).

Medyadaki ve özellikle çizgi filmlerdeki şiddetten etkilenen küçük yaşlardaki çocuklar, kendilerinin de şiddet kurbanı olabileceğini düşünmekte, korku ve kaygı geliştirmektedirler. Bu çocuklarda sık sık ağlama, kucak isteme, saldırganlık eğilimi, uyku bozuklukları, kekeleme, tuvalet alışkanlıklarında bozulma, güven sorunları, sosyal etkileşimden kopma, psikosomatik bozukluklar, benlik değerinde düşme, dikkat toplama sorunları ve depresyon eğilimi artmaktadır (Bonds 2002; Ledingham, Ledingham & Richardson, 1993).

Ana teması şiddet olan çizgi filmlere içerik bakımından bakıldığında kötülerin güçsüzler üzerinde eziyeti vardır. Kötü karakterler genelde vücut ve yüz olarak kötü olduklarını yansıtacak şekilde çirkin, iri yapılı ve aptallardır. İyiler ve kötüler arasındaki çatışmaya gelindiğinde ise bu çatışmayı başlatan hep kötüler olmaktadır ve kazanan daima iyilerdir. Bu savaşın kazanılması için yapılan her türlü şiddet meşru bir yöntem olarak izleyiciye mesaj halinde verilmektedir. Çizgi film kahramanları genellikle erkektir. Ancak son dönemde artık kız çocuklarına yönelik şiddet içeren çizgi filmlerde yapılmaya başlanmıştır. Çizgi filmlerde kahramanlar şiddet kullandıkları sırada tüm mesajlarını bağırma eşliğinde vermektedirler. Çocuklar bu kadar yüksek sesle verilen mesajlar nedeniyle çizgi filmleri daha çok ilgiyle izlemekte ve kendileri de oyunlarında komut verirken bağırarak hareket etmektedirler. Bir anlamda bağırarak güç gösterisi yapılmaktadır. (İşsever, 2008: 117)

Şiddet içeren çizgi film dünyasında çocuklara verilen en temel mesaj “kendini, dünyanı ve düzeni korumak için kötülerini öldür, yok et ve bunun için her türlü şiddeti uygulayabilirsin”. Eron ve Huesmann’ın yaptığı boylamsal bir araştırmada 8 yaşında şiddet dolu program izleyen çocukların izlemeyen çocuklara göre fazla saldırgan davranışlarda bulunduğu ve aynı çocukların

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

11 yıl sonra 19 yaşına geldiklerinde de, şiddet programlarını izlemeyenlere oranla daha fazla saldırgan oldukları görülmüştür. Bu araştırmanın sonucundan çıkarak son yıllarda okullardaki şiddet olaylarının artmasının nedenlerinden biri olarak küçükken izlenen şiddet içerikli yapımlar olabileceği söylenebilir. Çünkü çocukluktan beri sorun çözümü olarak şiddet ve şiddet içerikli davranışlar ön plana çıkarılmıştır. (İşsever, 2008:117).

Gentile ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan araştırma sonucunda erkek çocuklarının kız çocuklarından daha fazla televizyon seyrettikleri belirlenmiş ve medyadaki şiddet izleme ile saldırgan eğilimli davranışlar, fiziksel dövüş, fiziksel saldırgan davranışlar arasında pozitif ilişki saptanmıştır.

Huesman ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan ve 15 yıl süren boylamsal araştırma sonucunda erken yıllarda televizyondaki şiddeti izleme ile yetişkinlikteki saldırganlık arasında ilişki bulunmuştur.

ABD, Avustralya, Polonya, Finlandiya ve İsrail'deki çocukların, ilkökul birinci sınıftan itibaren üçüncü ve altıncı sınıfa geldikleri dönemlerde şiddet içeren televizyon programlarına ilişkin tercihleri ile gelecekteki saldırgan davranışları karşılaştırılmıştır. ABD'de her iki cinsiyetin de medyadan aynı derecede etkilendiği, diğer ülkelerde ise yine televizyondaki saldırgan karakterlerle özdeşimin ileriki yıllarda gösterilen saldırganlığı belirlediği, ancak şiddet içeriği izlemenin erkeklerin saldırgan davranışlarındaki artışa daha fazla katkıda bulunduğu tespit edilmiştir (akt. Dağ ve ark., 2005: 18).

Pinar (2006) tarafından lise 1. 2. 3. sınıfta öğrenim görmekte olan 500 öğrenci ile yapılan "Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Ortaöğretim Öğrencileri Üzerindeki Etkisi" adlı araştırma sonucunda hem erkek hem de kız öğrencilerin televizyonun zararlı etkileri olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Ayrıca lise öğrencilerinin seyrettikleri yerli dizilerden etkilenecek şiddet davranışlarını, kendi problemlerini çözmeye kullandıkları ve medyadaki şiddetin olumsuz etkisi olduğu saptanmıştır.

Doğan ve Subaşı (2004) tarafından 622 ilköğretim öğrencisi ile yapılan çalışmada, öğrencilerin en çok izledikleri televizyon programları içerikleri şiddet yönünden değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin %98,5'inin evinde en az bir adet televizyon olduğu, %62,1'inin televizyon izlemesinin kısıtlanmadığı saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin boş zaman aktiviteleri incelendiğinde aktivitelerin en başında %71,5 ile televizyon izlemenin geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin en çok izledikleri program türlerine bakıldığında ana haber bülteni %67,4 ile, yerli diziler %65,5 ile ilk sırayı almış, bunları %55,4 ile magazin programları, %54,7 ile çizgi filmler, %41,4 ile eğlence programları, %36,7 ile haber programları, %36,7 ile haber programları, %18,3 ile yabancı diziler izlemiştir. En çok seyredilen ve 40 dakika süren çizgi filmde toplam 98 kez şiddet davranışı (%33,7'si sözel, %26,5'i hayvanlara yönelik, %18,4'ü ses ile %16,3'ü fiziksel, %5,1'i devam eden) sergilenmiştir. Bu şiddet sahnelerini çocukların arkadaşlık ilişkilerine de yansıtıkları saptanmıştır.

Kronenberger ve arkadaşları (2005) tarafından yapılan "Medyadaki Şiddeti İzleme ile Saldırganlık ve Ergenlerde Kontrol: Video Oyunlarında ve Televizyonda Şiddet İzleme ile İlgili Ergenlerin ve Ailelerinin Görüşlerindeki Farklılıklar" isimli araştırma sonucunda ergenlerin

saldırgan davranışları ile video oyunlarındaki ve televizyondaki şiddet sahneleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Yaşar ve Paksoy (2011)'un yaptığı çalışmada okul öncesi beş yaş grubu çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Çalışmada çocuklara biri saldırgan içerikli, biri eğitici içerikli olmak üzere iki adet çizgi film izletilerek, çocuklar oyun alanına alınmış ve serbest oyunları gözlenmiştir. Bu aşamada çocukların oyunları takip edilerek oyuna başlangıç, uygulama ve bitiş evreleri incelenmiş, çizgi film öğelerinin oyunda kullanılmasının ne amaçla ve nasıl olduğu araştırılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, saldırgan içerikli çizgi film öğelerini çocukların oyunlarının başlangıç aşamasında daha çok kullandıkları, uygulama ve bitiş evrelerine pek taşımadıkları saptanmıştır. Gözlenen olumsuz davranışların rolleri canlandırırken ortaya çıktığı, rol bitiminde olumsuz davranışların da ortadan kalktığı görülmüştür. Saldırgan içerikli çizgi film izlendikten sonra sergilenen olumsuz davranışların süreklilik göstermedikleri gözlenmiştir. Eğitici içerikli çizgi filmin izletiminden sonra çocukların, çizgi filme ait unsurları oyunlarının herhangi bir evresine yansıtmadıkları, karakterleri kullanmadıkları, ama daha sakin nitelikteki oyunlara yöneldikleri saptanmıştır.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Çocukların Tüketim (Satın Alma) Alışkanlıkları Bağlamında Değerlendirilmesi

4-12 yaş arasındaki çocukların en çok izlediği programlar çizgi filmlerdir. Yapımcı firmalar bir çizgi film oluşturulurken, film kahramanını ticari amaçlar doğrultusunda da kullanmaktadırlar. Büyük firmalar, çizgi film kahramanlarının resimlerinin yer aldığı değişik ürünleri piyasaya sürmektedirler. Ürünlerin üzerinde çizgi film kahramanının resmini gören çocuk, o ürünü kendine yakın hissetmekte ve alma eğilimi göstermektedir. Televizyonlarda yayınlanmakta olan çizgi filmler, zayıf içerikleri, şiddet ve çok fazla sayıda reklam içermeleri nedeniyle çok sayıda eleştiri almaktadır. Larrick, cumartesi sabah kuşağındaki yayınları izleyerek ticari mesajlara harcanan zamanı kaydetmiş ve 20 dakikalık bir zamanda, 6 dakika reklam (8 reklam) ve 14 dakika çizgi film tespit etmiştir. Bu, bir çocuğun bir saatte 24 reklam gördüğü anlamına gelmektedir (Haktanır, 2009:274).

Çocuk kanallarında neredeyse çizgi filmler kadar zaman ayrılır hale gelen reklamlarla ilgili farkındalıkları olan bilinçli ebeveynler, konuyla ilgili rahatsızlık duymakta ve görüşlerini beyan etmektedirler. Aşağıdaki ebeveyn görüşü buna bir örnektir:

“Ben bir ebeveyn ve eğitimci olarak çocuğumun reklamlara maruz kalmasını istemiyorum. Mecburen içeriğinde reklam olmayan yabancı çocuk kanallarına yöneliyorum. Oysa bizim Türk aile yapısını yansıtan çizgi film ve dizileri de izlemesini isterim ama reklamlar yüzünden izlemiyorum. Çocuğumun daha hiç alışmadığı, adını tadını bilmediği ürünleri reklamlar ile görüp istemesini, özenmesini doğru bulmuyorum.”
(<https://www.change.org/p/sa%C4%9Fl%C4%B1k-bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-trt-%C3%A7ocuk-kanal%C4%B1nda-reklam-olmasin> 7.11.2015)

Çizgi filmler sadece çizgi film olarak kalmamakta, izleyici kitlelerinin çokluğu ile doğru orantılı olarak sinema/televizyon sektöründen başka alanlarda da kendilerini göstermektedir. Beğenilen pek çok çizgi karakter, kırtasyeden tekstile, müzikten mobilyaya kadar birbirinden farklı pek çok alanda karşımıza çıkmaktadır. Defter, kitap, kalem, çanta vb. okul malzemelerinde;

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

pantolon, gömlek, şapka, kazak vb. kıyafetlerde; Tarkan'ın "Şımarık" adlı parçasının "Mavi Minikler", Mustafa Sandal'ın "Araba" isimli şarkısının "Gargamel" adlı Şirinler çizgi film karakterleri için yapılan uyarlamaları vb. ile müzik sektöründe; çarşaf, yastık kılıfı, yatak örtüsü, perde vb. ev tekstili ürünlerinde; yatak, sandalye vb. mobilyalarda; süt, yoğurt, çikolata vb gıda ürünlerinde ve daha pek çok alanda/üründe çizgi karakterlerin varlığını görmek mümkündür. Verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi çizgi karakterler ekonomide de ciddi bir kazanç/harcama kapısı oluşturmaktadır. Beğenilen çizgi karakterlerin gördükleri ilgi onları, yukarıda ifade edilen alanlarda birer araç göreviyle hizmete sunmaktadır. Böylece çizgi filmlerden çeşitli amaçları gerçekleştirmek adına istifade edilebileceği görülmektedir (Türkmen, 2012:141). Bu yolla çocuklara verilen fikir, "tükettiğin sürece varsın" düşüncesidir. Çocuk, çoğu zaman popüler kültür ürünlerini belirleyen, yerel olmaktan ziyade daha da küresel hale gelen ideolojik içeriklerle kuşatılmış bir dünyada yaşamaktadır. Bir başka deyişle, modern toplumun yüzyıllar içinde oluşturduğu "üretici-yurttaş-çocuk" postmodern toplumda yerini "tüketici-küresel-çocuk"a bırakmaktadır. (İnal, 2009: 43).

Ülken (2011), yaptığı araştırmanın bulgularına dayanarak televizyonun çocukların oyuncak ve giysi seçiminde etkili olduğunu belirtmektedir. Aşçı (2006) tarafından 8-12 yaş grubu ile yapılan araştırmanın sonuçları, çocukların büyük çoğunluğunun çizgi film ya da animasyon karakterleri tarafından reklamı yapılan ürünleri veya üzerinde çizgi film/animasyon karakterleri bulunan ürünleri (yiyecek-içecek, aksesuar, giyecek v.b.) alma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Ağaç ve Harmankaya (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçları, çizgi filmler ve televizyondaki diğer öğelerin çocukların giysi tercihlerini önemli oranda (% 49,9) belirlediğini göstermektedir.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi

UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) tarafından düzenlenen Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi'nde yer alan tanımına göre kültür; bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur (Akt. Oğuz 2011: 128).

Bir ulusa ait kültürel değerlerin yaşatılması ve nesilden nesile aktarılması için o kodların tekrarlanması ve yeniden üretilmesi gerekmektedir. Son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle büyük küçük herkesi sinema salonlarına toplayan animasyon filmler kültürel mirasın aktarılmasında önemli birer araç haline gelmiştir. Kültürel hafıza içinde süreklilik arz eden geleneksel anlatılar çizgi film senaryoları için önemli birer kaynak oluşturmaktadır. Çizgi filmler sözlü ve yazılı kültüre ait anlatıları ele alarak çağdaş birer anlatıya dönüştürmektedir. Bunu yaparken kültürel kaynakları iki farklı şekilde kullanmaktadırlar. İlki var olan geleneksel anlatıları çağın teknolojik imkânlarını kullanarak olduğu gibi hayata geçirmektir. Örneğin; "Disney'in uzun metraj filmi "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler"ın konusu Avrupa kaynaklıdır. Avrupa'nın folklorik öyküsünün çizgi filme aktarılmasıdır. Disney, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ile edebi masalları kendine mal ederek, yirminci yüzyılın en kabul edilebilir masalları etiketine kendi imzasını atmıştır." (Zipes 1995, Akt. Kaba 2014: 168). Daha sonraki yıllarda Mulan, Aladdin, Pocohontas gibi filmlerde de görüleceği üzere, farklı ülkelerde farklı

kültürlerin folklorik ürün hikâyeleri çizgi filmler için konu ve tema kaynağı olmuştur. Çizgi filmin kültürel kaynakları kullandığı ikinci yol ise var olan geleneksel anlatıları yeniden yorumlamak ve metinler arası ilişkiler kurmaktır. Bu konuda Stüdyo Ghibli yapımı Japon animeleri örnek gösterilebilir. Hayao Miyazaki filmi olan Rüzgârlı Vadi'nin karakteri Naussica Yunan mitolojisinde Homeros'un Odysseus'unu iyileştiren Naussica ile örtüşmektedir. Fakat Miyazaki Homeros'a gönderme yapmakla birlikte Naussica'yı ne Batı ne de Doğu'ya mal etmekte doğa için mücadele eden epik bir dişi kahraman ile kendi destanını yazmaktadır (Taş Alicenap 2012: 137-138). Böylece var olan kültürel değerler yeniden yorumlanarak metinler arası göndermelerle çizgi film senaryolarına kaynak oluşturmaktadır.

Türkiye'de de farklı dönemlerde sanatçılar, Türk kültürünün zengin içeriğinden, karakterlerinden, biçim ve öykülerinden esinlenerek eserler üretmişlerdir. Türk çizgi film senaryolarına en çok konu olan geleneksel anlatılar ve kişiler ise Keloğlan Masalları, Nasrettin Hoca Fıkraları, Dede Korkut Hikâyeleri, 17. yüzyıl gezginlerinden Evliya Çelebi'nin hikâyeleri, Türk gölge oyunu karakterlerinden Hacivat ve Karagöz olarak sıralanabilir. Farklı dönemlerde pek çok kısa metraj filme ve televizyon serisine konu olan bu anlatılar ve karakterler günümüzde de devletin resmi kanalı olan TRT'nin, TRT ÇOCUK kanalında yeni yapılan çizgi filmlerin senaryolarına kaynaklık etmektedir. Örneğin "Maysa ve Bulut" isimli çizgi film, yörüklerin yaşamını ve kültürlerini konu almaktadır. Film, Maysa adında küçük bir yörük kızının hikâyelerini, yörüklerin yaşam biçimlerini, geleneklerini, aile ilişkilerini, giyim-kuşamlarını, masalları, halk ozanlarını, bayramları, kutlamaları, inanışları ve daha pek çok kültürel birikimi aktaracak şekilde anlatmaktadır. Tarihi kaynaklardan bugüne uzanan yörük yaşamını yaratıcı bir senaryo ile bugünün çocuklarıyla buluşturmaktadır. Ayrıca, Evliya Çelebi'nin maceralarını konu alan Çelebi ve Laklak, Keloğlan masallarının güncellendiği "Keloğlan", Karagöz ve Hacivat gibi Türk kültürünün önemli karakterlerinin dünyayı keşfettiği "Hacivat ve Karagöz Dünyayı Geziyor", "Nasrettin Hoca", Hezarfen Çelebi'nin İstanbul'da geçen çocukluğunu anlatan "Küçük Hezarfen" ve daha pek çok çizgi film TRT Çocuk kanalında yayımlanmaktadır. Türk yapımı bu çizgi filmler kültür aktarımında önemli bir yere sahiptir. Eski bir Türk misket oyunundan yola çıkarak hazırlanan "Cille" çizgi filmi bu anlamda heyecan vericidir. Çünkü unuttuğumuz ya da daha önce hiç duymadığımız bir geleneği evrensel bir senaryo içinde hatırlatmaktadır (Taş Alicenap,2015:18).

Çizgi filmler yoluyla kültür aktarımı bağlamında dile getirilmesi gereken bir diğer nokta, yabancı yapım çizgi filmlerin dublaj yoluyla izlenmesinin sağlanmasıdır. Dış kaynaklı masallar, çevrilirken iki temel yol izlenmektedir. Bunlardan biri, bir dilden diğerine yapılan bire bir çeviriler, diğeri ise anlamın temelde aynı kalmasıyla birlikte serbest cümle yapılarıyla yapılan çevirilerdir. Serbest çeviriler çocuğun ana dilinde kolaylıkla anlayabileceği daha somut anlatımlar ortaya koymakla birlikte, türün alındığı dile ait kültürel unsurları da bünyesinde barındırmaktadır. Kendi kültürel değerlerini tam olarak öğrenememiş bir çocuk bu durumda, yabancı kültürlerin tesirinde kalmakta ve kültürel değerlerinden yoksun bir şekilde yetişmektedir. Bir süre sonra da kendi kültürel değerleri ile çeviri eserler yoluyla edindiklerini birbirinden ayıramaz hale gelmektedir. Bunun için çeviri masallarda edebi metinlerin kültürel boyutları mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve denetlenmelidir (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 258). Bu denetleme, dış kaynaklı olup dublaj yoluyla izleyici kitlesine sunulan çizgi filmler için de söz konusu olmalıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yerel anlamda bir ülkenin, küresel anlamda ise tüm dünyanın geleceği olan çocuklar, özenle yetiştirilmesi gereken en değerli varlığımızdır. Bir diğer ifade ile, her birimizin geleceğe bırakacağı en değerli miras çocuklarımızdır. Günümüzde kitle iletişim araçları, yetişkinler kadar çocukların yaşamının merkezinde yer alan en popüler unsur haline gelmiştir. Bu durum çocukların çizgi filme erişimini ve çizgi film izlerken geçirecekleri süreyi de artırmaktadır. Çalışan anne sayısının arttığı ve yoğun iş temposu nedeniyle çocuklara bireysel ilgi için ayrılan zamanın giderek azaldığı bu dönemde çocuklar, ebeveynlerinden daha çok çizgi filmlerden etkilenmekte ve öğrenmektedirler. Oysaki, bireylerin yetişkinliğine yön veren en temel yaşantı ve öğrenimler çocukluk yıllarında gerçekleşmektedir. Bu durumda akranlarıyla birlikte vakit geçirerek sosyalleşen, ebeveynlerin ve öğretmenlerin ellerinde yetiştirilmiş, bedenen aklen ve ruhen sağlıklı bireyler yerine; çizgi filmlerle yetiştirilmiş, bilinçaltı “şiddet, korku, güvensizlik, öfke, ölüm, intikam, sınırsız haz, savaş, kötülük” kavramlarıyla donatılmış bireyler yetiştirilmektedir. Ebeveynler, eğitimciler, uzmanlar, siyasiler çocuklarımızın geleceğine yön vermesini istediğimiz unsurlarla ilgili tedbirler almalıdır.

Çizgi filmler, çocukların severek ve eğlenerek izlediği yayınlardır. Bu yayınlar, çocukların yaş ve gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak, çok boyutlu gelişimlerinin desteklenmesi amacı güdülen ve pedagoğların görüş ve önerilerine başvurulmuş hazırlanmış takdirde çocuklar için eğlendirirken eğiten birer faydalı araç olabilirler. Buna karşın çizgi filmler, ticari ürünlerin pazarlanabilmesi ve satışlarının yüksek olması, büyük kazançlar elde edilebilmesi amacıyla hazırlandığında ise çocuklar bu durumun maalesef “kurbanı” olmaktadır.

Çocukları çizgi filmlerin olumsuz etkilerinden korumak için ebeveynler içeriğinin ne olduğunu bilmediği çizgi filmlerle çocuklarını süresiz şekilde baş başa bırakmamalıdır. Yayınlanan çizgi filmlerin arasına o kadar çok reklam yerleştirilmektedir ki çocuklar çizgi filmde daha çok reklam izlemektedir. Bu da onları reklamda izledikleri ürünü istemeye sevk etmektedir. Bu nedenle çocuklara içeriği ve ana teması itibarıyla faydalı, eğitici olan reklamsız çizgi filmler izletilmelidir. Çizgi filmler çocukların yaşlarına, gelişim dönemi özelliklerine uygun seçilmelidirler. Çizgi filmin içeriği aile sevgisi, doğayı ve hayvanları tanıma, farklılıklara saygı, yardım severlik, iyilik, doğruluk, barış ve hoşgörü gibi eğitici ve faydalı konulardan seçilmelidir. Yabancı çizgi filmlerin dublajı yapılırken hitap ettiği yaş grubunun özellikleri göz önünde bulundurulmalı, çizgi film kahramanlarının konuşmaları, davranışları ve ilişkileri milli, manevi ve toplumsal değerlerle ters düşmemelidir. Çizgi film izleme süreleri sınırsız tutulmamalı, ebeveynler tarafından kontrollü bir şekilde sınırlandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

ADORNO, T.W.(2007). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. (çev: Nihat Ünler, Mustafa Tüzel, Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.

AĞAÇ, S., HARMANKAYA, H. (2009). “İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Giysi Tercihleri Ve Giysi Satın Alma Davranışlarına Etki Eden Faktörler”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, s.1-14.

TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies
Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 70-84

- AKYÜZ, E. (2013). *Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlar Karşı Korunma Hakkı*. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1. (s.115-132). İstanbul:Çocuk Vakfı Yayınları.
- ALTAÇ, Ü. (1994). *Türkiye’de Karikatür, Çizgi Roman ve Çizgi Film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- AŞCI, E. (2006). *Televizyondaki Çizgi ve Animasyon Karakterlerin Farklı Yerleşim Yerlerinde Yaşayan Çocukların Tüketici Davranışlarına Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- BONDS, T. (2002). *The Effects of Violence on Mental Health*. İnternette; http://www.headstartinfo.org/publications/hsbulletin73/hsb73_29 (Erişim Tarihi: 11.12.2015)
- BROWNE, K. D., HAMILTON-GIACHRITSIS, C. (2005). *The Influence of Violent Media on Children and Adolescents: A Public-Health Approach*. The Lancet, 365, s.702-710.
- CAN, A. (1996). *Çocuk ve Çizgi Film*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- CHENG, T. L., BRENNER, R. A., WRIGHT, J. L., SACHS, H. C., MOYER, P., & RAO, M. R. (2004). “*Children’s violent television viewing: Are parents monitoring?*”. Pediatrics, 114, p.94-99.
- ÇAPLI, B. (1996). “*Çocuk ve Televizyon*”. Yeni Türkiye, Sayı 12.
- DAĞ, İ., ÖKTEM, F., YAZICI, K., GÜVENÇ, G., REZAKİ, M., DEMİR, N.Ö., ÖZER, Ö., ÖZER, A., TUNÇEL, M. (2005). *Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Özel Çalışma Grubu Sonuç Raporu, Ankara.
- DOĞAN, G.B., SUBAŞI, B. (2004). “*Bir ilköğretim Okulu 5.,6.,7., ve 8. Sınıf Öğrencilerinin En Çok İzledikleri Televizyon Programları ve Bu Programların Şiddet İçeriği Yönünden Değerlendirilmesi*”. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi. 1. s.64-70.
- ERDOĞAN, İ. (2002). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- ERDOĞAN, S., BARAN, G. (2008). “*A Study of Parents Regarding Television Watching Habits of Their Children in The Four-Six Age Group*”. The Social Sciences, 3 (3), p.245-248.
- ERGEN KILCI, Ş. (2009). *Tüketim Toplumunun Bir Formu Olarak Çizgi Filmlerde Çocukluk ve Toplumsal Cinsiyet Temsilleri: Barbie, Bratz ve Winx Club*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.
- GENTILE D. A. , JENNIFER R.L., DAVID A.W. (2003). *Looking Through Time: A Longitudinal Study of Children’s Media Violence Consumption at Home and Agressive Behaviors at Scholl*. Paper Presented at The Biennial Conference of the Society for Research in Child Development. Tompo, Florida.
- GÜLER, D.A. (1989). “*Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film*”. A.Ö.F. İletişim Bilimleri Dergisi. Sayı: 5.

Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

- GÜNGÖR, N. (2011). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasi Kitabevi.
- HACIBEKTAŞOĞLU, E.S. (2014). *Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri Araştırmaları*. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- HAKTANIR, G. (2009). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı yayıncılık.
- HUESMAN, R.L., TITUS, M. J., PODOLSKI L.C. (2003). "Longitudinal Relations Between Children's Exposure to TV Violence and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood:1977- 1992". *Developmental Psychology*, V.39, N.2, p.201-221.
- İNAL, K.(2009). *Türkiye'de Çocukluk: Nereye! Çocuk ve Medya*. (2. Baskı). s.28-29.(der:Selda İçin Akçalı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ. (2004). 1.Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali Konferansı. *Dünya Filmlerinde Çocuk*.
- İŞSEVER,M.S. (2008). *Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri İle İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- KABA, F. (2014). "Çizgi Filmlerde Grafik İfade ve Konu Açısından Kültürel Etkiler: Türk Çizgi Film Örnekleri". *Selçuk İletişim Dergisi*, 8 (3), s.163-181.
- KALAN, G. Ö. (2010). "Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma". İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 1(39), s.59-73.
- KRONENBERGER, G.W., MATHEWS, P.V. (2005). "Media Violence Exposure in Aggressive and Control Adolescents: Differences in Self- and Parent-Reported Exposure to Violence on Television and in Video Games". *Aggressive Behavior*. V.31, S.201-216.
- LEDINGHAM, J.E., LEDINGHAM, C.A., RICHARDSON, J.E. (1993). *The Effects of Media Violence on Children. National Clearinghouse on Family Violence*. Family Violence Prevention Division, Health and Welfare, Canada.
- LEVIN, D., PAIGE N. (1994). "Developmentally Appropriate Television: Putting Children First". *Young Children*, (49) 5, p.38-44
- LEVIN, D., PAIGE N. (1995). "The Mighty Morphin Power Rangers: Teachers Voice Concern". *Young Children*. 50 (6), s.67-72.
- MUTLU, E.(1991). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- OĞUZ, E.S. (2011), "Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı". Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28(2).
- ÖZTÜRK, C. ve KARAYAĞIZ, G. (2007). "Okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme durumları ve bunu etkileyen durumların incelemesi". *Milli Eğitim Dergisi*, 175, s.116-128.

- PINAR, N. (2006). *Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi ,Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.
- REVUE, B. (1998). *Sciences et Avenir*. Boston: Redhinking.
- RIGEL, N. (1993). *Medya Ninnileri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- SKOUTERIS, H., MACHARDY, K. (2009). “*Television Viewing Habits And Time Use İn Australian Preschool Children: An Exploratory Study*”. *Journal of Children and Media*, 3(1), s.80-89.
- TAŞ ALİCENAP, Ç. (2012). *Japon Çizgi Film (Anime) Sanatı Hayao Miyazaki Çözümlemesi ve Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TAŞ ALİCENAP, Ç. (2015). “*Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması*”. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. Sayı:37, s.11-26.
- TÜRKMEN, N. (2012). “*Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee*”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), s.139-158.
- ÜLKEN, B. F. (2011). “*Televizyon İzlemede Anne-Baba Aracılığı İle Çocukların Saldırgan Davranışları Arasındaki İlişki*”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(1), s.195-216.
- YALÇIN, S. S., TUĞRUL, B., NAÇAR, N., TUNCER, M., YURDAKÖK, K. (2002). “*Factors That Affect Television Viewing Time in Preschool and Primary School Children*”. *Pediatrics International*, 44, p.622-627.
- YAŞAR, M., PAKSOY, İ. (2011). “*Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, s.279-298.
- YAYLAGÜL, L., KORKMAZ, N.(2008). *Medya Popüler Kültür ve İdeoloji*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- ZHAO, J., XIAOMING, H. (2004). “*Parent-Child Co-Viewing of Television and Cognitive Development of The Chinese Child*”. *International Journal of Early Years Education*, 12(1), p.63-77.

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://www.medyakuryazarligi.org.tr/arastirmalar/ilkogretim_cagindaki_cocuklarin_tv_aliskanliklari.pdf Erişim Tarihi: 13.11.2015
- <https://www.change.org/p/sa%C4%9Flık-bakanl%C4%B1-%C4%9F%C4%B1-trt-%C3%A7ocuk-kanal%C4%B1nda-reklam-olmasın> Erişim Tarihi: 7.11.2015